

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์สมุนไพรสำหรับโรคสะเก็ดเงิน มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ศูนย์บริการทางสังคมแบบมีส่วนร่วมเทศบาลเมืองท่าช้าง อาคารเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ เทศบาลเมืองท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
2. โรคสะเก็ดเงิน
3. สมุนไพร
4. บรรจุภัณฑ์
5. หลักการออกแบบกราฟิก
6. ทฤษฎีภาพลักษณ์
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ศูนย์บริการทางสังคมแบบมีส่วนร่วมเทศบาลเมืองท่าช้าง อาคารเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ เทศบาลเมืองท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

2.1.1 ข้อมูลจังหวัดจันทบุรี

ตั้งอยู่ที่ตะวันออกของประเทศไทย มีพื้นที่ทั้งหมดจำนวน 6,338 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,961,250 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 16.6 ของพื้นที่ภาคตะวันออก และเท่ากับร้อยละ 1.8 ของพื้นที่ประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 245 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง คือ ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา และจังหวัดสระแก้ว ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดตราดและอ่าวไทย ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดตราดและประเทศกัมพูชา และทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดระยองและอ่าวไทย

สภาพเศรษฐกิจของจังหวัดจันทบุรี ปี พ.ศ.2553 พบว่า ประชากรมีรายได้เฉลี่ย 80,734 บาทต่อคนต่อปี โดยทั้งจังหวัดมีผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) 43,691.90 ล้านบาท รายได้ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสาขาการเกษตร ร้อยละ 37.24 คิดเป็นมูลค่า 7,163 ล้านบาท และสาขาการศึกษา ร้อยละ 7.20 คิดเป็นมูลค่า 3,146.30 ล้านบาท และสาขาอื่นๆ รวมมูลค่า 17,114.80 ล้านบาท

โครงสร้างการบริหารราชการจังหวัดจันทบุรี แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ

1) การบริหารราชการส่วนภูมิภาค ซึ่งแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับจังหวัดประกอบด้วยส่วนราชการ ซึ่งกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ส่งมาประจำจังหวัดจำนวน 29 หน่วยงานราชการ และระดับอำเภอ ประกอบด้วย 10 อำเภอ 71 ตำบล 728 หมู่บ้าน

2) การบริหารราชการส่วนกลาง ประกอบด้วยส่วนราชการสังกัดส่วนกลาง ซึ่งมาตั้งหน่วยงานในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี รวม 97 ส่วนราชการและส่วนราชการที่เป็นรัฐวิสาหกิจ จำนวน 23 หน่วยงาน

3) การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น พื้นที่ 6,338.101 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย

3.1) องค์การบริหารส่วนจังหวัด

3.2) เทศบาล ประกอบด้วยเทศบาลเมือง 5 แห่ง ได้แก่ เทศบาลเมืองจันทบุรี เทศบาลเมืองขลุง เทศบาลเมืองท่าช้าง เทศบาลเมืองจันทนิมิต และเทศบาลเมืองท่าใหม่ และเทศบาลตำบล 35 แห่ง

3.3) องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 41 แห่ง

2.1.2 ข้อมูลเทศบาลเมืองท่าช้าง จังหวัดจันทบุรี

เขตการปกครองของเทศบาลเมืองท่าช้าง ครอบคลุมพื้นที่ชุมชนย่อย จำนวน 9 ชุมชน คือ บ้านสมอทอง บ้านสไลเดอร์ บ้านศิริการ-รัตน บ้านการเคหะ1-จันทร์กระจ่าง บ้านแก้ว บ้านเขาไระยา บ้านเขาแก้ว บ้านวังขนาด และบ้านโค้งสนามเป้า

รวมจำนวนพื้นที่ทั้งหมด 11.75 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากรทั้งสิ้น 12,024 คน แบ่งเป็นชาย 5,671 คน และหญิงจำนวน 6,353 คน (งานทะเบียน, 2549) ประชาชนในท้องถิ่นนับถือศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลามตามลำดับ ประเพณีที่สืบทอดกันมา คือ ประเพณีสงกรานต์และประเพณีทำบุญทุ่ง

ในด้านการเมืองบริหาร มีการแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ

1) ฝ่ายนิติบัญญัติ ทำหน้าที่ออกเทศบัญญัติต่างๆ และควบคุมและตรวจสอบฝ่ายบริหาร ซึ่งได้แก่ สภาเทศบาล ประกอบด้วยสมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

2) ฝ่ายบริหาร ทำหน้าที่บริหารกิจการของเทศบาลให้เป็นไปตามกฎหมายจากการเลือกตั้งของประชาชน ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง 4 ปี

ตราสัญลักษณ์ประจำองค์การบริหารส่วนตำบล มีความเป็นมาคือ ประกอบด้วยข้อมูล ท่า ซึ่งคนสมัยก่อนใช้เส้นทางคมนาคมทางน้ำเป็นสำคัญ “บ้านท่า.....” ต่างๆ จึงมีอยู่เสมอ เช่น บ้านท่าหลวง บ้านท่าเรือจ้าง เพราะท่าเรือย่อมเป็นสิ่งปลูกสร้าง และจะจัดว่าเข้าลักษณะทางภูมิศาสตร์ก็ได้ เพราะตั้งอยู่ริมตลิ่งน้ำ ส่วนท่าช้างนั้น เห็นชัดว่าไม่มีการก่อสร้างเป็นที่ที่ช้างลงอาบน้ำ เวลานี้ยังมีคนเรียก “คลองท่าช้าง” ที่มีปากคลองมาบรรจบกับแม่น้ำจันทบุรี บริเวณตรงข้ามวัดจันทนาราม สันนิษฐานว่าสมัยก่อน บริเวณปากคลองนี้คงเป็นวังใหญ่ มีน้ำมาก เป็นที่ที่ช้างลงมาอาบน้ำเป็นประจำ อาจจะเป็นช้างของทางราชการหรือเจ้าเมือง (ดังภาพที่ 2)

ภาพที่ 2.1 ตราสัญลักษณ์ประจำเทศบาลเมืองท่าช้าง อ.เมือง จ.จันทบุรี

(ที่มา : งานทะเบียน, 2549)

เทศบาลเมืองท่าช้าง มีฐานะเป็นสุขาภิบาลตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ.2530 ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 104 ตอนที่ 125 ลงวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ.2530 ต่อมาได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะจากสุขาภิบาลให้เป็นเทศบาลตำบลท่าช้าง เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ.2542 และเมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ.2550 ได้เปลี่ยนแปลงฐานะจากเทศบาลตำบลท่าช้างเป็นเทศบาลเมืองท่าช้าง เดิมเทศบาลเมืองท่าช้าง มีสำนักงานตั้งอยู่ที่ ที่ว่าการอำเภอเมืองจันทบุรี ถนนเลียบบเนิน ซึ่งห่างจากสำนักงานเทศบาลเมืองท่าช้างหลังใหม่ประมาณ 3 กิโลเมตร ต่อมาคณะผู้บริหารและ สมาชิกสภาเทศบาลมองการณ์ว่าสำนักงานเทศบาลในสมัยนั้นมีขนาดเล็กคับแคบ และในปี 2546 มีการปฏิรูประบบราชการและมีการถ่ายโอนภารกิจในด้านต่างๆมาสู่ท้องถิ่น จึงคิดขยับขยายหาที่สร้างสำนักงานแห่งใหม่ โดยในปี 2546 ได้รับการบริจาคที่ดินจากนายเจริญไชย โรจนมณเฑียร จำนวน 5 ไร่ ต่อมาในปี 2548 ได้มีการซื้อที่ดินเพิ่มต่อจากที่ดินเดิมอีก จำนวน 15 ไร่ 1 งาน 95 ตารางวา รวมเป็นจำนวนทั้งสิ้น 20 ไร่ 1 งาน 95 ตารางวา ผนุมที่ 9 ตำบลท่าช้าง อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี และได้ดำเนินการก่อสร้างอาคารตั้งแต่วันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 และเข้าทำการเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2547 โดยมีอาคาร จำนวน 2 หลัง อาคารหลังแรกเป็นอาคารสำนักงานขนาด 3 ชั้น อาคารหลังที่สองเป็นอาคารสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขนาด 2 ชั้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2553 ได้ก่อสร้างอาคารสำนักงานขนาด 3 ชั้นเพิ่มอีก 1 หลังเป็นอาคารที่เชื่อมต่อกับสำนักงานอาคารหลังเก่า และปี พ.ศ. 2557 ได้ก่อสร้างอาคารศูนย์บริการทางสังคมแบบมีส่วนร่วมจังหวัดจันทบุรี ขนาด 3 ชั้น อีก 1 หลัง

คณะผู้บริหารงานของเทศบาลเมืองท่าช้าง ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ประจำปี พ.ศ. 2561 ประกอบด้วยนายกเทศมนตรี คือ นายเฉลิมชัย ศักดิ์คำ มีรองนายกเทศมนตรี จำนวน 3 ท่าน คือ นายชัชพล เหล่ามีสุข นายธวัชชัย จันทกิจ และนายอุดม สุขศรี

2.1.3 ข้อมูลศูนย์บริการทางสังคมแบบมีส่วนร่วมเทศบาลเมืองท่าช้าง อาคารเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ เทศบาลเมืองท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

นายเฉลิมพล ศักดิ์คำ นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองท่าช้าง ซึ่งเป็นแพทย์แผนไทย หมอชาวบ้านที่ได้รับใบรับรองจากกระทรวงสาธารณสุขในการรักษาโรคสะกดเงิน ได้ระดมทุนก่อสร้างอาคารเพื่อใช้เป็นที่พักของผู้ป่วยโรคสะกดเงินที่เดินทางมารักษาจากทั่วประเทศ จนได้มาเป็นอาคารหลังนี้ที่ชื่อว่า อาคารเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ เป็นอาคารปูน 2 ชั้น มีห้องพักสำหรับผู้ป่วยพร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการรักษาจำนวน 17 ห้อง ห้องรักษา 3 ห้อง เปิดรับผู้ป่วยโรคสะกดเงินจากทั่วประเทศที่เข้ามารักษาเพื่อให้มีชีวิตอย่างปกติเหมือนบุคคลทั่วไป และสามารถดำเนินชีวิต ทำงานสร้างรายได้ ไม่เป็นภาระทางสังคม และประเทศชาติ

ภาพที่ 2.2 การรักษาโรคสะกดเงิน

ภาพที่ 2.3 บรรจุภัณฑ์สมุนไพรสำหรับต้มอาบของผู้ป่วยสะกดเงิน

ภาพที่ 2.4 แพทย์แผนไทยอธิบายวิธีการต้มสมุนไพรอบ

การรักษาจะใช้สมุนไพรพื้นบ้านเป็นหลัก และเปิดการรักษามานานกว่า 10 ปีแล้ว ทำให้ผู้ป่วยซึ่งป่วยด้วยโรคสะเก็ดเงินมีอาการดีขึ้น จนเป็นที่มาของการบอกต่อเรื่องการรักษา ทำให้ในวันนี้มีผู้ป่วยเดินทางมารับการรักษาอย่างไม่ขาดสาย เพราะไม่มีการคิดค่าใช้จ่ายใดๆ เพียงแต่ตั้งตู้รับบริจาคสำหรับผู้มีจิตศรัทธาที่จะช่วยเหลือเท่านั้น มีผู้ป่วยเข้ามารับการรักษาเป็นจำนวนมาก บางวันไม่ต่ำกว่า 100 ราย ส่วนการรักษาจะใช้สมุนไพรพื้นบ้านทาบบริเวณแผล ดังภาพที่ 2.5 และการสมุนไพรสำหรับต้มอาบแทนการอาบน้ำด้วยน้ำธรรมดา ดังภาพที่ 2.6 ส่วนระยะเวลาในการรักษาต่อรายขึ้นอยู่กับอาการ ขณะที่ผู้ป่วยซึ่งเดินทางมาจากต่างจังหวัด หรือผู้ที่มีอาการหนักจะมีห้องพยาบาลรองรับ ส่วนเงินบริจาคที่ได้จะนำไปซื้ออาหารให้กับผู้ที่เข้ามารับรักษาอาการสะเก็ดเงิน หรืออาหารกลางวันให้แก่เด็กนักเรียน โรงเรียนบ้านแก้ว ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพที่ 2.5 ผลผลิตก้นน้ำสมุนไพรสำหรับทาผิวผู้ป่วยสะกัดเงิน

ผลผลิตก้นน้ำสมุนไพรชนิดเข้มข้นสำหรับทาผิวผู้ป่วยสะกัดเงิน จะต้องใช้แปรงขนสัตว์
จุ่มน้ำสมุนไพรจากนั้นทาเบาๆ บริเวณผิวการโดยไม่ต้องซบออกหรือล้างน้ำออก น้ำยาเกิดจากการหมัก
ด้วยสมุนไพรหลายชนิด มีทั้งหมด 2 สูตร สำหรับผู้ป่วยแรกเริ่มและผู้ป่วยที่เป็นโรคนาน

ภาพที่ 2.6 สมุนไพรต้มอาบสำหรับผู้ป่วยสะกัดเงิน

ผลิตภัณฑ์ที่วางจำหน่ายที่ผู้ป่วยสะเก็ดเงินสามารถใช้ได้ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์สบู่เหลวสมุนไพร ดังภาพ 2.7 และผลิตภัณฑ์แชมพูสมุนไพร ดังภาพ 2.8 โดยจำหน่ายเพื่อนำรายได้ส่วนหนึ่งไปพัฒนา และจัดการในศูนย์บริการแห่งนี้

ภาพที่ 2.7 ผลิตภัณฑ์สบู่เหลวสมุนไพรที่วางจำหน่าย

ภาพที่ 2.8 ผลิตภัณฑ์แชมพูสมุนไพรที่วางจำหน่าย

2.2 โรคสะเก็ดเงิน

2.2.1 ความหมายของโรคสะเก็ดเงิน

โรคสะเก็ดเงิน หรือ เรื้อนกวาง (อังกฤษ: Psoriasis) เป็นโรคผิวหนังเรื้อรัง ซึ่งเกิดจากการหนาตัวของชั้นหนังกำพวด มีลักษณะเป็นตุ่มหรือปื้นแดง ที่มีขุยหรือสะเก็ดขาวติดอยู่ รอยโรคมักเกิดกับผิวหนังบริเวณที่ถูกเสียดสีบ่อยๆ รวมทั้งที่ศีรษะและเล็บด้วย ร้อยละ 30 ของผู้ป่วยจะมีประวัติคนในครอบครัวเป็นโรคนี้ด้วย (สุรเกียรติ์ อาชานานุภาพ, 2544)

สาเหตุโรคนี้ยังไม่ทราบสาเหตุที่แน่ชัด เชื่อว่าอาจเกี่ยวข้องกับความผิดปกติทางพันธุกรรม และยังพบว่ายังเกี่ยวข้องกับความผิดปกติอื่นๆ เช่น ความผิดปกติใน metabolism ของ Arachidonic acid และความผิดปกติของระบบภูมิคุ้มกันของผิวหนัง บริเวณรอยโรคของ Psoriasis เซลล์ผิวหนังในชั้น epidermis มีการแบ่งตัวเร็วกว่าปกติหลายเท่า และเคลื่อนตัวมาที่ผิวนอกภายในเวลา 4 วัน ทำให้ผิวหนังหนาเป็นปื้น แต่เซลล์ผิวหนังขาดแรงยึดเหนี่ยวกันตามปกติ ทำให้ keratin หลุดลอกออกเป็นแผ่นๆได้ง่าย มักพบมีอาการกำเริบเวลามีภาวะเครียดทางกาย และจิตใจที่มากเกินไป การติดเชื้อ การได้รับบาดเจ็บ การขีดข่วนผิวหนัง การแพ้แดด การแพ้ยา เช่น Chloroquin, Beta-Blocker, Contraceptive, NSAIDs (สุรเกียรติ์ อาชานานุภาพ, 2544)

โรคสะเก็ดเงินเป็นโรคทางพันธุกรรมชนิดหนึ่งที่มีแบบแผนการถ่ายทอดทางพันธุกรรมไม่ชัดเจน โดยพบว่าถ้าบิดาและมารดาเป็นโรคนี้ บุตรที่เกิดมาจะมีโอกาสเป็นโรคนี้ได้สูงถึงร้อยละ 65-83 ถ้าบิดาหรือมารดาคนใดคนหนึ่งเป็นโรค บุตรที่เกิดมาจะมีโอกาสเป็นโรคนี้ลดลงเหลือร้อยละ 28-50 หรือถ้ามีพี่น้องในครอบครัวเป็นโรคนี้โดยที่บิดาและมารดาไม่ได้เป็นโรค บุตรคนถัดไปที่เกิดมาก็มีโอกาเป็นโรคนี้ได้สูงถึงร้อยละ 24 แต่ถ้าทั้งบิดาและมารดาไม่เป็นโรคนี้เลย บุตรที่เกิดมาจะมีโอกาสเป็นโรคนี้น้อยลงเหลือเพียงร้อยละ 4 โดยลักษณะทางพันธุกรรมนี้เป็นเพียงปัจจัยพื้นฐานของการเกิดโรค และการเกิดอาการของโรคก็ไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางพันธุกรรมเพียงอย่างเดียว แม้ผู้ป่วยจะมีลักษณะทางพันธุกรรมของโรคสะเก็ดเงินอยู่ก็ตาม แต่ถ้าไม่มีปัจจัยอื่นๆ มากกระตุ้นหรือส่งเสริมมากระทบ ผู้ป่วยก็จะไม่เกิดอาการของโรค ดังนั้นผู้ป่วยแต่ละรายจึงควรสังเกตและพยายามหาให้ได้ว่ามีปัจจัยแวดล้อมอะไรบ้างที่ทำให้โรคกำเริบ แล้วพยายามหลีกเลี่ยงปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้โรคกำเริบ เพราะปัจจัยที่ทำให้โรคกำเริบในผู้ป่วยแต่ละรายนั้นไม่จำเป็นต้องเหมือนกันแต่อย่างใด (MedThai, 2018)

ปัจจุบันพบว่ามียีนผิดปกติของโรคนี้อยู่มากกว่า 8 ชนิด ซึ่งผู้ป่วยแต่ละรายจะมียีนผิดปกติที่ไม่เหมือนกัน จึงทำให้มีอาการแสดงได้หลากหลายรูปแบบ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ที่มียีนของโรคนี้แฝงอยู่ในร่างกายมีจำนวนถึง 1 ใน 3 ที่ไม่มีอาการ ซึ่งแสดงว่าน่าจะมีปัจจัยอื่นๆ ที่เป็นสาเหตุกระตุ้นให้เกิดอาการ (สุรเกียรติ์ อาชานานุภาพ, 2544)

2.2.2 อาการของโรคสะเก็ดเงิน

อาการเริ่มต้นของสะเก็ดเงิน ส่วนมากจะเริ่มต้นจากอาการมีขุยบนหนังศีรษะ ซึ่งแตกต่างจากรังแคโดยทั่วไปที่ผิวหนังตอนเริ่มกำเริบใหม่ๆ จะเป็นตุ่มแดงขอบเขตชัดเจน และมีขุยสีขาว (สะเก็ดเงิน) อยู่ที่ผิว ต่อมาตุ่มจะค่อยๆ ขยายออกจนกลายเป็นปื้นใหญ่และหนาตัวขึ้นเป็นสะเก็ดสีเงิน ด้วยเหตุนี้ชาวบ้านเลยเรียกว่า โรคสะเก็ดเงิน สะเก็ดนี้จะร่วงเวลาถอดเสื้อหรือเดินไปไหนมาไหน หรือร่วงอยู่ตามเก้าอี้ ที่นอน ถ้าขูดเอาสะเก็ดออกจะมีรอยเลือดซึมๆ รอยโรคของผู้ป่วยส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะปื้นหนาซึ่งเป็นเรื้อรัง ขึ้นๆ ยุบๆ อยู่ตลอดเวลา ไม่หายขาด จึงเรียกลักษณะโรคที่เป็นเช่นนี้ว่า Chronic Plaque type psoriasis แต่ยังสามารถพบลักษณะโรคในแบบอื่นได้บ้าง ได้แก่

1) Guttate psoriasis มีลักษณะเป็นตุ่มเล็กๆ มักเกิดขึ้นพร้อมกันทั้งตัว และมักเกิดตามหลังการติดเชื้อ Streptococci ในทางเดินหายใจ

2) Flexural psoriasis เป็นตามบริเวณเนื้ออ่อน ซึ่งได้แก่ ผิวหนังตามข้อพับของร่างกาย มีลักษณะเป็นปื้นแดงค่อนข้างแฉะ แยกจากโรคติดเชื้อรา โดยเฉพาะ Penile psoriasis จะแยกจากสาเหตุอื่นของ Balanitis

3) Palmoplantar psoriasis เป็นผื่นแห้งหนา มีขุยมาก แยกจากโรค Eczema เรื้อรัง

ความผิดปกติดังกล่าว อาจเกิดได้ที่ผิวหนังของทุกส่วนแต่มักจะพบที่หนังศีรษะ และผิวหนังส่วนที่เป็นปุ่มนูนของกระดูก เช่น ข้อศอก ข้อเข่า ก้นกบ หน้าแข้ง เป็นต้น โรคนี้ยังชอบขึ้นที่เล็บ ทำให้เกิดอาการได้หลายลักษณะเช่น เล็บเป็นหลุม ตัวเล็บขรุขระ เล็บแยกตัวออกจากผิวหนัง(Onycholysis) ผิวใต้เล็บหนา (Subungual keratosis) มักเกิดร่วมกับข้ออักเสบและเนื้อเยื่อขอบเล็บอักเสบ (Paronychia) บางครั้งอาจมีการติดเชื้อแบคทีเรียหรือเชื้อราาร่วมด้วย และอาจทำให้เข้าใจว่าเป็นโรคเชื้อกลากที่เล็บ โรคเชื้อราแคนดิดาที่เล็บ ประมาณร้อยละ 5 ของผู้ป่วยจะมีการอักเสบของข้อ (Psoriatic arthroplasty) ร่วมด้วย มักพบที่ข้อนิ้วมือและนิ้วเท้า ผู้ป่วยที่มีข้ออักเสบร่วมด้วยมักมีอาการทางผิวหนังรุนแรงกว่าปกติ (อภิชาติ ศิวาธร, 2547)

ภาพที่ 2.9 ผิวหนังของผู้ป่วยโรคสะเก็ดเงิน

2.2.3 การรักษาโรคสะเก็ดเงิน

1) การวินิจฉัยโรค อาศัยลักษณะทางคลินิกเป็นสำคัญ ในรายที่สงสัยควรตัดชิ้นเนื้อเพื่อตรวจทางพยาธิวิทยา และตรวจทางห้องปฏิบัติการที่จำเป็น ต่อการวินิจฉัยแยกโรคอย่างอื่นเช่น การตรวจ KOH เพื่อแยกโรคเชื้อรา และการทำ Patch Test เพื่อแยกโรค Contact dermatitis เป็นต้น

2) หลักการรักษา โรคสะเก็ดเงินเป็นโรคผิวหนังที่พบบ่อย และยังเป็นโรคที่รักษาแล้วไม่หายขาด แต่ถ้าผู้ป่วยได้รับการบำบัดที่ถูกต้อง ก็สามารถควบคุมให้รอยโรคหายไปได้หรือปรากฏได้น้อยที่สุด ในผู้ป่วยรายที่อาการไม่รุนแรงนัก รอยโรคอาจหายไปได้นานเป็นเดือนหรือเป็นปี การให้ความรู้เรื่องโรคแก่ผู้ป่วยและญาติเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำไปพร้อมๆกับการบำบัดทางยาเนื่องจากผู้ป่วยโรคนี้มีปมด้อยมากและต้องการการยอมรับจากคนอื่นที่อยู่รอบข้าง เพราะความเครียดทางจิตใจที่เป็นสาเหตุ ที่ทำให้โรคกำเริบได้ การให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ผู้ป่วยจะช่วยระงับความวุ่นวายใจ ไม่ต้องคอยเปลี่ยนสถานที่รักษาบ่อยๆ อันเป็นปัญหาที่พบเป็นประจำ การรักษาโรคสะเก็ดเงินในปัจจุบันมีวิธีการรักษา 3 ประเภท (อภิชาติ ศิวารธร, 2547) ได้แก่

2.1) การรักษาด้วยยาทา มีความสำคัญในเวชปฏิบัติทั่วไปมากที่สุด เพราะเป็นวิธีที่มีความปลอดภัยสูงวิธีนี้จะเหมาะกับรอยโรคที่เป็นไม่มากนักประมาณ ร้อยละ 25 ของพื้นที่ผิวกาย ยาที่ใช้ได้แก่ Topical steroid ควรใช้ชนิดที่ความแรงปานกลาง เช่น Betamethasone , Triamcinolone เป็นต้น ทาเฉพาะรอยโรควันละ 2 ครั้ง เมื่อผื่นยุบก็หยุดยาได้ สำหรับบริเวณผิวหนังอ่อน เช่น ข้อพับ ใบหน้า ต้องใช้ steroid อย่างอ่อน เช่น Prednisolone หรือ Hydrocortisone cream สำหรับพื้นที่มีความหนาควรใช้ steroid ที่มีความแรงสูง ได้แก่

(1) Clobetasol ข้อดีของยากลุ่มนี้คือสะดวกทำให้รอยโรคหยุดได้เร็ว ข้อเสียคือ มีผลข้างเคียงเฉพาะที่มากหลังหยุดยารอยโรคมักจะเห่อขึ้นมาใหม่ได้เร็ว สำหรับผู้ป่วยบางรายที่ทา steroid ความแรงสูงเป็นบริเวณกว้างอยู่นาน สามารถทำให้เกิด Cushing syndrome ได้ Coal tar ชนิด 1-5% ทาที่รอยโรควันละ 1-2 ครั้ง ช่วยให้รอยโรคยุบได้ เพราะมีฤทธิ์ Antimitotic แต่ยาประเภทนี้ไม่มีในท้องตลาดต้องให้สังเคราะห์

(2) Anthralin มีฤทธิ์ทำให้รอยโรคที่เป็นปื้นหนาตลลงปัจจุบันใช้ทาในระยะสั้น 10-30 นาทีแล้วล้างออก ในทางปฏิบัติควรเริ่มด้วยความเข้มข้นต่ำๆ เช่น ร้อยละ 0.1 แล้วค่อยๆเพิ่มความเข้มข้นขึ้นไป 3-5 วัน เป็นร้อยละ 0.25 จนถึงร้อยละ 1 ตามลำดับ ยานี้ห้ามใช้กับใบหน้าและผิวหนังอ่อน

(3) Calcitriol ointment เป็น vitamin D3 analogue มีฤทธิ์ลดการแบ่งตัวของเซลล์ในชั้น epidermis และลด Chemotaxis ของ Neutrophil ทำให้รอยโรคยุบลงได้ ข้อดีคือไม่ก่อให้เกิดผลข้างเคียง ข้อเสีย มีฤทธิ์ระคายเคืองค่อนข้างสูงและราคาแพง

2.2) การรักษาด้วยยากินและยาฉีด การรักษาด้วยยากินและยาฉีดมักจะมีผลข้างเคียงมาก หรือต้องใช้เครื่องมือพิเศษจึงสงวนไว้สำหรับผู้ป่วยที่มีรอยโรครุนแรง เกินร้อยละ 20 ของพื้นผิวร่างกายซึ่งคือต้องการรักษาด้วยยาทา หรือผู้ป่วยที่มีชนิดของโรคที่รุนแรง เช่น Pustular Psoriasis โดยการรักษานี้ควรอยู่ภายใต้การดูแลของแพทย์ซึ่งมีความชำนาญเฉพาะ

2.3) การรักษาด้วยแสง แสงแดดช่วยให้รอยโรค Psoriasis ดีขึ้นได้ แพทย์จึงมักจะแนะนำให้ผู้ป่วยตากแดดบ้างโดยค่อยๆเพิ่มปริมาณแสงแดดขึ้นจนถึงระดับที่เหมาะสม คือรอยโรคดีขึ้นโดยไม่มีกรไ้ไหม้เกรียมของผิวหนัง แต่ในทางปฏิบัติทำได้ยากเนื่องจากแสงแดดในแต่ละเวลาไม่เท่ากัน การรักษาด้วยแสง (Light therapy) ทำได้เฉพาะโรงพยาบาลที่มีเครื่องฉายแสงอัลตราไวโอเล็ต ซึ่งแพทย์อาจใช้แสง UVB (ความยาวคลื่น 290-320 nm) เรียกว่า UVB phototherapy หรือใช้ UVA

(320-400 nm) ร่วมกับการกินยา psoralen ที่เรียกว่า PUVA therapy ผู้ป่วยต้องมารับการฉายแสงที่โรงพยาบาลสัปดาห์ละประมาณ 3 ครั้ง ในผู้ป่วยส่วนใหญ่รอยโรคจะดีขึ้นในเวลา 1-2 เดือน

ภาพที่ 2.10 อาการที่เกิดขึ้นบนผิวหนังของคนที่เป็นโรคสะเก็ดเงิน
(ที่มา : Webmaster, 2018)

2.3 สมุนไพร

สมุนไพรเป็นส่วนหนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุขได้ดำเนินโครงการ สมุนไพรกับสาธารณสุขมูลฐาน โดยเน้นการนำสมุนไพรมาใช้บำบัดรักษาโรคใน สถานบริการสาธารณสุขของรัฐมากขึ้น และ ส่งเสริมให้ปลูกสมุนไพรเพื่อใช้ภายในหมู่บ้านเป็นการสนับสนุนให้มีการใช้สมุนไพรมากยิ่งขึ้น อันเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยประเทศชาติประหยัดเงินตราในการสั่งซื้อยาสำเร็จรูปจากต่างประเทศได้ปีละเป็นจำนวนมาก

2.3.1 ความหมายและความสำคัญของสมุนไพร

สมุนไพร หมายถึง ผลผลิตธรรมชาติ ได้จาก พืช สัตว์ และ แร่ธาตุ ที่ใช้เป็นยา หรือผสมกับสารอื่นตามตำรับยา เพื่อบำบัดโรค บำรุง ร่างกาย หรือใช้เป็นยาพิษ หากนำเอาสมุนไพรตั้งแต่สองชนิดขึ้นไปมาผสมรวมกันซึ่งจะเรียกว่า ยา ในตำรับยา นอกจากพืชสมุนไพรแล้วยังอาจประกอบด้วย สัตว์และแร่ธาตุอีกด้วย เราเรียกพืช สัตว์ หรือแร่ธาตุที่เป็นส่วนประกอบของยานี้ว่า เภสัชวัตถุ พืชสมุนไพรบางชนิด เช่น เร่ว กระวาน กานพลู และจันทน์เทศ เป็นต้น

คำว่า สมุนไพร ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หมายถึง พืชที่ใช้ทำเป็นเครื่องยา สมุนไพรกำเนิดมาจากธรรมชาติและมีความหมายต่อชีวิตมนุษย์โดยเฉพาะ ในทางสุขภาพ อันหมายถึงทั้งการส่งเสริมสุขภาพและการรักษาโรค ความหมายของยาสมุนไพรในพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 ได้ระบุว่า ยาสมุนไพร หมายความว่า ยาที่ได้จากพฤกษชาติสัตว์หรือ

แร่ธาตุ ซึ่งมิได้ผสมปรุงหรือแปรสภาพ เช่น พืชก็ยังเป็นส่วนของราก ลำต้น ใบ ดอก ผล ฯลฯ ซึ่งมีได้ผ่านขั้นตอนการแปรรูปใดๆ แต่ในทางการค้า สมุนไพรมักจะถูกตัดแปลงในรูปแบบต่างๆ เช่น ถูกหั่นให้เป็นชิ้นเล็กกลบ บดเป็นผงละเอียด หรืออัดเป็นแท่งแต่ในความรู้สึกของคนทั่วไปเมื่อกล่าวถึงสมุนไพร มักนึกถึงเฉพาะต้นไม้ที่นำมาใช้เป็นยาเท่านั้น

ยาสมุนไพร หมายถึง ยาที่ได้จากพืชสัตว์แร่ธาตุที่ยังมิได้ผสมปรุงหรือแปรสภาพสมุนไพร นอกจากจะใช้เป็นยาแล้ว ยังใช้ประโยชน์เป็นอาหาร ใช้เตรียมเป็นเครื่องดื่ม ใช้เป็นอาหารเสริม เป็นส่วนประกอบในเครื่องสำอาง ใช้แต่งกลิ่น แต่งสีอาหารและยา ตลอดจนใช้เป็นยาฆ่าแมลงอีกด้วย ในทางตรงกันข้าม มีสมุนไพรจำนวนมากไม่น้อยที่มีพิษ ถ้าใช้ไม่ถูกวิธีหรือใช้เกินขนาดจะมีพิษถึงตายได้ ดังนั้นการใช้สมุนไพรจึงควรใช้ด้วยความระมัดระวังและใช้อย่างถูกต้อง ปัจจุบันมีการตื่นตัวในการนำสมุนไพรมาใช้พัฒนาประเทศมากขึ้น

ปัจจุบันมีผู้พยายามศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนายาสมุนไพรให้สามารถนำมาใช้ในรูปแบบที่สะดวกยิ่งขึ้น เช่น นำมาบดเป็นผงบรรจุแคปซูล ตอกเป็นยาเม็ด เตรียมเป็นครีมหรือยาขี้ผึ้งเพื่อใช้ทาภายนอก เป็นต้น ในการศึกษาวิจัยเพื่อนำสมุนไพรมาใช้เป็นยาแผนปัจจุบันนั้น ได้มีการวิจัยอย่างกว้างขวาง โดยพยายามสกัดสารสำคัญจากสมุนไพรเพื่อให้ได้สารที่บริสุทธิ์ ศึกษาคุณสมบัติทางด้านเคมี พิสิกส์ของสารเพื่อให้ทราบว่าเป็นสารชนิดใด ตรวจสอบฤทธิ์ด้านเภสัชวิทยาในสัตว์ทดลองเพื่อดูให้ได้ผลดีในการรักษาโรคหรือไม่เพียงใด ศึกษาความเป็นพิษและผลข้างเคียง เมื่อพบว่าสารชนิดใดให้ผลในการรักษาที่ดี โดยไม่มีพิษหรือมีพิษข้างเคียงน้อยจึงนำสารนั้นมาเตรียมเป็นยารูปแบบที่เหมาะสมเพื่อทดลองใช้ต่อไป

2.3.2 ชนิดของสมุนไพร

ลักษณะของพืชสมุนไพร นั้นตั้งแต่โบราณก็ทราบกันดีว่ามีคุณค่าทางยามากมายซึ่ง เชื่อกันอีกด้วยว่า ต้นพืชต่างๆ ก็เป็นพืชที่มีสารที่เป็นตัวยาด้วยกันทั้งสิ้นเพียงแต่ว่าพืชชนิดไหนจะมีคุณค่าทางยามากน้อยกว่ากันเท่านั้น

พืชสมุนไพร หรือวัตถุดิบ หรือตัวยาสสมุนไพรนี้ แบ่งออกเป็น 5 ประการ ดังนี้

- 1) รูป ได้แก่ ใบไม้ ดอกไม้ เปลือกไม้ แก่นไม้ กระจับปี่ไม้ รากไม้ เมล็ด (ดังภาพที่ 2.11)
- 2) สี มองแล้วเห็นว่าเป็นสีเขียวใบไม้ สีเหลือง สีแดง สีส้ม สีม่วง สีสน้ำตาล สีดำ (ดังภาพที่

2.12)

- 3) กลิ่น ให้รู้ว่ามีกลิ่น หอม เหม็น หรือกลิ่นอย่างไร

4) รส ให้รู้ว่ามีรสอย่างไร รสจืด รสฝาด รสขม รสเค็ม รสหวาน รสเปรี้ยว รสเย็น (ดังภาพที่ 2.13)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

5) ชื่อ ต้องรู้ว่ามิชื่ออะไรในพืชสมุนไพรนั้นๆ ให้รู้ว่า ชิงเป็นอย่างไร ข่า เป็นอย่างไร ใบขี้เหล็กเป็นอย่างไร

ภาพที่ 2.11 เปลือกต้นประดู่
(ที่มา : MedThai, 2017)

ภาพที่ 2.12 ขมิ้นชันสมุนไพรที่มีสีเหลือง
(ที่มา : ไทยรัฐฉบับพิมพ์, 2561)

ภาพที่ 2.13 สะเดาสมุนไพรมีรสขม
(ที่มา : Kanokthip, 2014)

2.3.3 การเก็บรักษาสมุนไพรร

ควรเก็บยาสมุนไพรรไว้ในที่แห้งและเย็น สถานที่เก็บสมุนไพรรนั้นต้องมีอากาศถ่ายเทสะดวก เพื่อข้บไล่ความอับชื้นที่อาจจะก่อให้เกิดเชื้อราในสมุนไพรรได้ สมุนไพรรที่จะเก็บรักษานั้นต้องแห้งไม่เปียกชื้น หากเสี่ยงต่อการขึ้นราได้ ควรนำสมุนไพรรนั้นออกมาตากแดดอย่างสม่ำเสมอ ในการเก็บสมุนไพรรนั้นควรแยกประเภทของสมุนไพรรในการรักษาโรค เพื่อป้องกันการหิบบยาผิดซึ่งอาจจะก่อให้เกิดอันตรายได้ ควรตรวจสอบความเรียบร้อยในการเก็บสมุนไพรรบ่อยๆ ว่ามีสัตว์หรือแมลงต่าง ๆ เข้าไปทำลายหรือก่อความเสียหายกับสมุนไพรรที่เก็บรักษาหรือไม่ ถ้ามีควรหาทางป้องกันเพื่อรักษาคุณภาพของสมุนไพรร (อมอร ตรีภิญโญศ, 2551)

2.3.4 สมุนไพรรสำหรับการรักษาโรค

1) สมุนไพรรที่ช่วยบำรุงไต ได้แก่

1.1) เห็ดหลินจือ ช่วยฟื้นฟูการทำงานของไต สร้างสมดุลของระบบภูมิคุ้มกัน ลดการอักเสบของไต และเพิ่มประสิทธิภาพให้กับระบบหมุนเวียนโลหิต

1.2) หญ้าไต้ใบ มีสรรพคุณเป็นยาขับปัสสาวะ สามารถขับกรดยูริกออกจากปัสสาวะได้ และช่วยกระตุ้นสมรรถภาพการทำงานของไตให้ดีขึ้น

1.3) กระแตไต้ไม้ สำหรับรักษาโรคเบาหวาน ช่วยรักษาโรคไต มีสรรพคุณช่วยขับปัสสาวะและรักษาอาการของนิ่ว กำจัดพยาธิ นิยมใช้ใบตำพอกแผลแก้แผลเรื้อรังและแผลพุพอง

2) สมุนไพรรในส่วนที่ช่วยรักษาหรือบรรเทาอาการเจ็บปวดและอักเสบ

2.1) ขมิ้นชัน ช่วยลดอาการปวดข้อ จึงบรรเทาปวดข้อ และป้องกันการอักเสบได้เป็นอย่างดี

2.2) เถาวัลย์เปรียง เป็นสมุนไพรที่คนไทยรู้จักกันดีว่ามีประโยชน์ในด้าน แก้อาการปวดเมื่อยต่างๆ บำรุงกำลัง และยังมีผลการวิจัยจากกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ยืนยันสรรพคุณดังกล่าวด้วย คือ แก้อาการปวดเมื่อย แก้ก้นอึกเสบ เราสามารถใช้เถาวัลย์เปรียงแทนยาแก้ก้นอึกเสบแผนปัจจุบันได้ โดยไม่มีผลข้างเคียงต่อร่างกาย นอกจากนี้ยังพบว่า เถาวัลย์เปรียงช่วยเพิ่มภูมิคุ้มกันร่างกาย ช่วยสร้างเม็ดเลือดขาว รักษาผู้ที่มีอาการข้อเข่าเสื่อมได้อีกด้วย เมื่อทานเถาวัลย์เปรียงอาจทำให้ปัสสาวะบ่อยซึ่งอาจเป็นประโยชน์ในการช่วยขับกรดยูริกออกมาทางปัสสาวะได้อีกทางหนึ่ง

2.3) ไบยอ สามารถแก้ปวดข้อได้ แต่ไม่ควรรับประทานสดๆ เนื่องจากมีสารที่เป็นพิษ ปัจจุบันมีงานวิจัยไบยอด้วยการนำไบยอไปย่างไฟแล้วนำมาประคบบริเวณข้อที่ปวด นาน 15-20 นาที ทำวันละ 2-3 ครั้ง ต่อเนื่องไป อาการปวดจะค่อยๆ ดีขึ้น สามารถทำให้อาการปวดลดลงได้

2.4) หล้าหนวดแมว สมุนไพรอย่างหล้าหนวดแมวที่มีสรรพคุณในการขับกรดยูริก มีเกลือโปรแตสเซียม ช่วยในการขับปัสสาวะและขยายหลอดเลือดให้กว้าง ช่วยขับกรดยูริกเนื่องจากหล้าหนวดแมวทำให้ปัสสาวะเป็นด่าง ผู้ที่รับประทานหล้าหนวดแมว จะมีการขับกรดยูริกออกมาทางปัสสาวะเพิ่มขึ้น และทำให้ปัสสาวะเป็นด่าง ทำให้กรดยูริกตกตะกอนน้อยลง

2.5) ด้วยมะเฟืองเปรี้ยว เป็นสูตรที่บอกต่อกันมาแต่โบราณเฉพาะกลุ่ม ใช้มะเฟืองเปรี้ยวสุก 1 ผล น้ำผึ้งแท้ 1 ช้อนโต๊ะ ใสเกลือป่นเล็กน้อย ผสมน้ำต้มสุก 2 แก้วปั่นให้เข้ากัน ต้มครั้งละเกือบเต็มแก้วเช้าเย็นก่อนอาหาร ติดต่อกันทุกวัน

ภาพที่ 2.14 กระจับแดงสมุนไพรช่วยลดอาการไข้และอาการร้อนใน
(ที่มา : ไทยรัฐฉบับพิมพ์, 2561)

3) ช่วยลดอาการไข้และอาการร้อนใน

3.1) ก้นบึ้งน้อย นิยมนำรากมาต้มดื่ม

3.2) กระจับแดง มีสรรพคุณแก้ร้อนในกระหายน้ำ ช่วยลดไขมันในเส้นเลือด ลดความเหนียวข้นของเลือด และช่วยขับปัสสาวะ

3.3) กรดน้ำ ใช้ขับระดูขาว ขับพยาธิ และขับปัสสาวะ ช่วยลดไข้ รักษาโรคเหืองอกวม และปากเปื่อย มีสรรพคุณช่วยรักษาโรคเบาหวาน และช่วยลดอาการท้องเสีย

4) ช่วยการทำงานของระบบขับถ่าย

4.1) กล้วยไข่ ให้พลังงานสูงและทันที มีกากใยมาก ช่วยการทำงานของระบบขับถ่าย ช่วยรักษาโรคโลหิตจางและควบคุมความดันเลือด ช่วยรักษาแผลในลำไส้และรักษาอุณหภูมิในร่างกายให้สมดุล

4.2) กะเพรา เป็นสมุนไพรไทยแก้อาการท้องอืดเฟ้อ แน่จุกเสียดและปวดท้อง รักษา หูด กลากเกลื้อน ต้านเชื้อรา ขับพยาธิ และเป็นยาอายุวัฒนะ ดังภาพ 2.15 ต่อไปนี้

ภาพที่ 2.15 กะเพราช่วยการทำงานของระบบขับถ่าย
(ที่มา : My home, 2018)

2.3.5 ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร

คำว่าสมุนไพร (herbs) มีคำจำกัดความได้หลายอย่าง ขึ้นกับว่าใช้กับเนื้อหาอย่างไร ทางด้านพฤกษศาสตร์ HERBS หมายถึงพืชมีเมล็ดที่ไม่มีแก่นไม้ (non-woody) และตายเมื่อสิ้นสุดฤดูกาลเพาะปลูก ทางด้านอาหาร HERBS หมายถึงเครื่องเทศหรือผักที่ใช้แต่งรสหรือกลิ่นอาหาร แต่ทางด้านยา HERBS มีความหมายที่เฉพาะเจาะจง คำจำกัดความที่ถูกต้องที่สุดของ HERBS คือ ยาที่มาจากพืช ใช้รักษาโรคซึ่งมักเป็นโรคเรื้อรังหรือเพื่อบำรุงรักษาสุขภาพให้แข็งแรง (วิณา จิรัจฉริยากุล , 2556) **ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี**

ด้านกฎหมายสมุนไพรยังจัดเป็นกลุ่มพิเศษ คือ กลุ่มอาหาร และกลุ่มผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร หากสมุนไพรใช้เพื่อการรักษาหรือบรรเทาอาการโรค หรือใช้เสริมสุขภาพ (เกี่ยวข้องกับ การวินิจฉัยหรือป้องกันโรค) จะจัดเป็นยา อย่างไรก็ตามก็มีผลิตภัณฑ์สมุนไพรจำนวนหนึ่งที่เป็นยาหรืออาหาร หรือเป็นทั้งยา และอาหาร ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของผู้ใช้ ตัวอย่างเช่น กระเทียม หากใช้เพื่อแต่งกลิ่นและรสอาหาร กรณีนี้ชัดเจนว่า กระเทียมเป็นอาหาร เมื่อใช้ผลิตภัณฑ์กระเทียมควบคุมความดันโลหิตหรือระดับโคเลสเตอรอลที่สูง กรณีนี้กระเทียมจัดเป็นยาในประเทศเยอรมนี และจัดเป็นผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในสหรัฐอเมริกา จึงเป็นไปได้ที่ผู้บริโภคบางรายใช้กระเทียมเป็นทั้งอาหารและ

ยาในเวลาเดียวกัน ชาวอเมริกันต้มน้ำพริกเป็นเครื่องดื่มยามเช้า และเป็นยาระบายตัวอย่างผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรไทย ฟาทาลิน ตามภาพที่ 2.16 ต่อไปนี้

ภาพที่ 2.16 สมุนไพรไทยฟาทาลิน
(ที่มา : วิณา จิรัจฉรียากุล, 2556)

ฟาทาลิน มีส่วนประกอบใน 1 แคปซูลประกอบด้วย ผงใบฟ้าทะลายโจร 250 มิลลิกรัม สรรพคุณบรรเทาอาการท้องเสียชนิดที่ไม่เกิดจากการติดเชื้อ เช่น อุจจาระไม่เป็นมูก หรือมีเลือดปน ขนาดและวิธีใช้ รับประทานครั้งละ 2-8 แคปซูล วันละ 4 ครั้ง หลังอาหารและก่อนนอน หรือตามแพทย์สั่ง ข้อห้ามใช้ คือ ห้ามใช้ในผู้ที่มีอาการแพ้ฟ้าทะลายโจร ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์และให้นมบุตร เนื่องจากอาจทำให้เกิดทารกวิรูปได้ การเก็บรักษาควรเก็บในที่เย็นและแห้ง

คุณภาพของสมุนไพรไทย สิ่งสำคัญที่สุดในเรื่องสมุนไพร คือ ความถูกต้องของพืชสมุนไพรและคุณภาพที่เหมาะสม สมุนไพรต้องไม่มีการปนปลอม (Adulterant) หรือเป็นสมุนไพรทดแทน (Substitution) สมุนไพรที่ใช้กันแพร่หลายในปัจจุบันเคยปรากฏอยู่ในเภสัชตำรับ เช่น USP (The United States Pharmacopeia) และ NF (The National Formulary) ในรูปโมโนกราฟ (monograph) ซึ่งถือเป็นมาตรฐานของสมุนไพร (วิณา จิรัจฉรียากุล, 2556) โลกสมุนไพรปัจจุบันยังขาดมาตรฐาน สมุนไพรมากมายในประเทศที่กำลังพัฒนาถูกเก็บรวบรวมโดยชาวบ้าน และซื้อขายด้วยชื่อสามัญ (common name) ไม่มีการพิสูจน์ความถูกต้องของพืชและคุณภาพ สมุนไพรถูกจำหน่ายในรูปทั้งต้น เป็นชิ้นหรือบดเป็นผง เมื่อพิจารณาถึงมาตรฐาน (standardization) ของสมุนไพรหรือสารสกัดสมุนไพร ก็พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมากในเรื่องความเข้มข้นของสารที่แสดงฤทธิ์ใน ล็อต (lot หรือ batch) ต่างๆ ของสมุนไพรที่คาดว่าเป็นชนิดเดียวกัน ที่สำคัญยังมีความเปลี่ยนแปลงเนื่องจากสายพันธุ์ ตัวอย่างสายพันธุ์เปปเปอร์มินต์ (peppermint) ที่ต่างกันจะให้ปริมาณ

น้ำมันหอมระเหยต่างกัน แม้ว่าเงื่อนไขของสิ่งแวดล้อมที่มันเจริญเติบโต และเวลาที่เก็บเกี่ยว การเตรียมสมุนไพรก็มีผลต่อคุณภาพ

2.4 บรรจุกัญจน์

2.4.1 ความหมายและความสำคัญของบรรจุกัญจน์

ในโลกธุรกิจยุคปัจจุบันที่มีการแข่งขันทางการค้าสูงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความเข้มแข็งด้านการจัดการตลาด หรือการพัฒนาในรูปแบบยังคงไม่เพียงพอ การพัฒนาบรรจุกัญจน์จึงเป็นทางเลือกที่น่าสนใจส่งเสริม เพื่อการยกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขนาดกลาง และขนาดเล็ก ให้มีความเข้มแข็งในการทำธุรกิจและขยายตลาด การทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมาย ความ เป็นมา ตลอดจนความสำคัญของบรรจุกัญจน์ เป็นแนวคิดในการเรียนรู้อดีต ศึกษาปัจจุบัน เพื่อก้าวไป ในอนาคต ความเข้าใจเรื่องราวของบรรจุกัญจน์ในบทนี้จะช่วยให้การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ เหมาะสม เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เป็นทางเลือกให้กับผู้ประกอบการได้เล็งเห็นความสำคัญในการเลือก พัฒนาบรรจุกัญจน์ให้กับผลิตภัณฑ์ของตนเอง ได้อย่างโดดเด่นน่าสนใจ

บรรจุกัญจน์มีบทบาทสำคัญมากขึ้นต่อผู้ผลิต ซึ่งเป็นหน้าที่ของนักออกแบบที่ต้องคำนึงถึง ศาสตร์และศิลป์สำหรับใช้แก้ ปัญหา ในการออกแบบบรรจุกัญจน์แต่ละด้านให้เกิดผลลัพธ์ที่มี ประสิทธิภาพมากที่สุด และถูกใจผู้บริโภคมากที่สุด ซึ่งสิ่งสำคัญในการออกแบบบรรจุกัญจน์ หรือ ออกแบบกราฟิกบนบรรจุกัญจน์ ที่ผู้ออกแบบหรือผู้ผลิตต้องเข้าใจคือ วัตถุประสงค์ของการออกแบบ บรรจุกัญจน์ องค์ประกอบของการออกแบบบรรจุกัญจน์ การออกแบบกราฟิกสำหรับบรรจุกัญจน์ ขั้นตอน การออกแบบบรรจุกัญจน์ การวางแผนเพื่อผลิต บรรจุกัญจน์ หรือแม้กระทั่งเทคนิคการออกแบบบรรจุกัญจน์ ดังนั้นการบรรจุกัญจน์ที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์นั้น เป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการ จำหน่ายสินค้าทั้งในด้านการจัดจำหน่ายและการขนส่ง ตลอดจนการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า เพื่อให้ สามารถสู้คู่แข่งทางการค้าในตลาดได้อย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคตได้อย่างยั่งยืน (ปัทมาพร ท่อชู, 2550)

กำเนิดของการบรรจุกัญจน์ จากวันที่ย้อนกลับไปในอดีต ช่วงปลายศตวรรษที่ 18 ในช่วง แรกอาหารจะนำไปบรรจุในภาชนะโลหะที่ปิดผนึกและถูกหล็กอนามัย นั่นคือกระป๋องบรรจุอาหารที่ทำ จากดีบุก (Tin Can) หรือกล่องกระดาษแข็งได้ใช้กันอย่างกว้างขวาง เพราะมีน้ำหนักเบา สามารถพิมพ์ ทับลงไปได้ง่ายบนแผ่นกระดาษก่อนที่นำไปทำแบบบรรจุ และเป็นการประหยัดพื้นที่ กล่องโลหะก็ ได้รับการพัฒนากันอย่างกว้างขวาง เช่นเดียวกันในเวลานั้น เพราะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ดีกว่าการใช้ กล่องกระดาษแข็ง โดยเฉพาะสินค้าที่บูดเน่าได้ เช่น ขนมปังกรอบ หรือขนมหวาน ทำให้ระดับความ ต้องการที่จะเก็บรักษาสินค้าเพิ่มจำนวนมากขึ้น หันกลับมามองในศตวรรษที่ 20 ปัจจุบันนี้เทคนิคใน การผลิตได้ก้าวไกลไปมากพอที่จะทำให้บรรจุกัญจน์โลหะเหล่านี้มีรูปแบบหรือรูปร่างต่างๆ ได้ตาม ต้องการด้วยการนำเทคนิคคอมพิวเตอร์มาช่วยในการผลิต รวมถึงพลาสติกที่ได้รับการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น เราจึงนำมาใช้ในทุกวันนี้ (ปัทมาพร ท่อชู, 2550)

ภาพที่ 2.17 บรรจุภัณฑ์ที่ออกแบบจากแนวคิดไม้ไผ่

เทคนิคการพิมพ์ที่เฟื่องฟูมาตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 19 นั้นต้องการการพัฒนาในเรื่องเทคนิคการพิมพ์ บรรจุภัณฑ์ที่มีความรวดเร็ว トラผลิตภัณฑ์หรือยี่ห้ออื่นจำเป็นต้องมีติดอยู่บนภาชนะบรรจุไม่ว่าจะเป็นวัสดุประเภทไหนก็ตาม ขวดแก้ว หม้อดินเผา ก่องหรือกระป๋องโลหะ ก่องกระดาษแข็งหรือกระดาษห่อธรรมดา ก็ต้องมีฉลากที่บอกยี่ห้อของผลิตภัณฑ์นั้น ผลที่ตามมาขึ้นไปไกลเกินคาดในเรื่องของการเพิ่มคุณค่า และความสนใจให้กับสินค้าทั่วไป ตัวอย่างเช่น รูปภาพ สีสด ชัดเจน ที่อยู่บนกล่องผงซักฟอก ย่อมจะดึงดูดผู้บริโภคมากกว่าตัวผงซักฟอก

ความหมายหรือนิยามของคำว่า การออกแบบ (Design) และบรรจุภัณฑ์ (Packaging) มีนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญ ได้กล่าวไว้ ดังนี้

กูต (Good, 1973) กล่าวว่า การออกแบบ เป็นการวางแผนหรือกำหนดรูปแบบรวมทั้งการตกแต่งในโครงสร้างรูปทรงของงานศิลปะ ทัศนศิลป์ดนตรี ตลอดจนวรรณกรรม

วีรุณ ตั้งเจริญ (2526) กล่าวว่า การออกแบบ หมายถึง การวางแผนสร้างสรรค์รูปแบบ โดยการวางแผนจัดส่วนประกอบของการออกแบบให้สัมพันธ์กับประโยชน์ใช้สอย วัสดุ และการผลิต

สุดาดวง เรืองรุจิระ (2529) กล่าวว่า บรรจุภัณฑ์ หมายถึง กิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้น ตลอดขบวนการทางการตลาดที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบ สร้างสรรค์ภาชนะบรรจุหรือหีบห่อ

สรุปว่า การออกแบบบรรจุภัณฑ์ (Packaging Design) หมายถึง การกำหนดรูปแบบและโครงสร้างของบรรจุภัณฑ์ให้สัมพันธ์กับหน้าที่ใช้สอยของผลิตภัณฑ์ เพื่อการคุ้มครองป้องกันไม่ให้สินค้าเสียหายและเพิ่มคุณค่าด้านจิตวิทยาต่อผู้บริโภค โดยอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ในการสร้างสรรค์ (ปัทมาพร ท่อชู, 2550)

2.4.2 วัตถุประสงค์ของการออกแบบบรรจุภัณฑ์

บรรจุภัณฑ์ คือการนำเอาวัสดุ เช่น กระดาษ พลาสติก แก้ว โลหะ และไม้ ประกอบเป็นภาชนะห่อหุ้มสินค้า เพื่อประโยชน์ในการใช้สอยที่มีความแข็งแรง สวยงามได้สัดส่วนที่ถูกต้องสร้างภาพพจน์ที่ดี มีภาษาในการติดต่อสื่อสาร และทำให้เกิดความพึงพอใจจากผู้ซื้อสินค้า (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526)

โดยวัตถุประสงค์ของการออกแบบบรรจุภัณฑ์ มีดังนี้

- 1) เพื่อช่วยปกป้องคุ้มครองและรักษาคุณภาพสินค้า
- 2) เพื่อเป็นตัวชี้บ่ง และสื่อสารรายละเอียดสินค้า ดึงดูดผู้บริโภค ให้แสดงถึงภาพลักษณ์ เพื่อสร้างบรรจุภัณฑ์ให้สามารถเอื้อประโยชน์ด้านหน้าที่ใช้สอยได้ดี มีความปลอดภัย ประหยัดและมีประสิทธิภาพ
- 3) เพื่อสร้างบรรจุภัณฑ์ให้สามารถสื่อสาร และสร้างผลกระทบต่อผู้บริโภคโดยใช้ความรู้แขนงศิลปะเข้ามาสร้างคุณลักษณะ เช่น มีเอกลักษณ์ลักษณะพิเศษที่ดึงดูดและสร้างการจดจำตลอดจนเข้าถึงความหมายและคุณประโยชน์ของผลิตภัณฑ์

ภาพที่ 2.18 บรรจุภัณฑ์ที่ช่วยปกป้องสินค้า

2.4.3 ประเภทของบรรจุภัณฑ์

ในสภาวะตลาดที่มีการแข่งขันกันสูงในปัจจุบัน การเลือกใช้บรรจุภัณฑ์จะมีส่วนสำคัญในการเพิ่มมูลค่า และสร้างความโดดเด่นให้กับตัวสินค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าที่มีคุณสมบัติพิเศษเหนือกว่าสินค้าอื่นในท้องตลาด มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเลือกใช้บรรจุภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูง เพื่อสามารถยกระดับมาตรฐานสินค้าให้สูงขึ้น โดยประเภทบรรจุภัณฑ์แบ่งได้หลายวิธีตามหลักเกณฑ์ต่างๆ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526) ดังนี้

- 1) แบ่งตามวิธีการบรรจุและวิธีการขนถ่าย

1.1) บรรจุภัณฑ์เฉพาะหน่วย (Individual Package) คือ บรรจุภัณฑ์ที่สัมผัสอยู่กับผลิตภัณฑ์ชั้นแรก เป็นสิ่งที่บรรจุผลิตภัณฑ์เอาไว้เฉพาะหน่วย โดยมีวัตถุประสงค์ชั้นแรก คือเพิ่มคุณค่าในเชิงพาณิชย์ เช่น การกำหนดให้มีลักษณะพิเศษเฉพาะหรือทำให้มีรูปร่างที่เหมาะสมแก่การจับถือ และอำนวยความสะดวกต่อการใช้ผลิตภัณฑ์ พร้อมทั้งทำหน้าที่ให้ความปกป้องแก่ผลิตภัณฑ์โดยตรงอีกด้วย ดังภาพที่ 2.19

ภาพที่ 2.19 บรรจุภัณฑ์เฉพาะหน่วย

1.2) บรรจุภัณฑ์ชั้นใน (Inner Package) คือบรรจุภัณฑ์ที่อยู่ถัดออกมา เป็นชั้นที่สอง มีหน้าที่รวบรวมบรรจุภัณฑ์ชั้นแรกเข้าไว้ด้วยกันเป็นชุด ในการจำหน่ายรวม ตั้งแต่ 2-24 ชิ้นขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์ชั้นแรก คือ การป้องกันรักษาผลิตภัณฑ์จากน้ำ ความชื้น ความร้อน แสง แร่ กระทบกระเทือน และอำนวยความสะดวกแก่การขายปลีกย่อย เป็นต้น โดยตัวอย่างของบรรจุภัณฑ์ประเภทนี้ได้แก่ กล่องกระดาษแข็งที่บรรจุเครื่องดื่ม จำนวน 1 โหล และสบู่ 1 โหล เป็นต้น ดังภาพที่ 2.20 ต่อไปนี้

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพที่ 2.20 บรรจุภัณฑ์ชั้นใน

1.3) บรรจุภัณฑ์ชั้นนอกสุด (Out Package) คือบรรจุภัณฑ์ที่เป็นหน่วยรวมขนาดใหญ่ที่ใช้ในการขนส่ง โดยปกติแล้วผู้ซื้อจะไม่ได้เห็นบรรจุภัณฑ์ประเภทนี้มากนัก เนื่องจากทำหน้าที่ป้องกันผลิตภัณฑ์ในระหว่างการขนส่งเท่านั้น ลักษณะของบรรจุภัณฑ์ประเภทนี้ได้แก่ หีบ ไม้ ลัง กล่อง กระดาษขนาดใหญ่ที่บรรจุสินค้าไว้ภายใน ภายนอกจะบอกเพียงข้อมูลที่จำเป็นต่อการขนส่งเท่านั้น เช่น รหัสสินค้า (Code) เลขที่ (Number) ตราสินค้า และสถานที่ส่ง เป็นต้น ดังภาพที่ 2.21 ต่อไปนี้

ภาพที่ 2.21 บรรจุภัณฑ์ชั้นนอกสุด

2) แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการใช้

2.1) บรรจุภัณฑ์เพื่อการขายปลีก (Consumer Package) เป็นบรรจุภัณฑ์ที่ผู้บริโภคซื้อไปใช้ไป อาจมีชั้นเดียว หรือหลายชั้นก็ได้ ซึ่งอาจเป็น Primary Package หรือ Secondary Package ก็ได้

2.2) บรรจุภัณฑ์เพื่อการขนส่ง (Transportation Package) เป็นบรรจุภัณฑ์ที่ใช้รองรับหรือห่อหุ้มบรรจุภัณฑ์ชั้นทุติยภูมิ ทำหน้าที่รวบรวมเอาบรรจุภัณฑ์ขายปลีกเข้าด้วยกันให้เป็นหน่วยใหญ่ เพื่อความปลอดภัยและความสะดวกในการเก็บรักษา และการขนส่ง เช่น กล่องกระดาษลูกฟูกที่ใช้บรรจุยาสีฟัน กล่องละ 3 โหล

3) แบ่งตามความคงรูป

3.1) บรรจุภัณฑ์ประเภทรูปทรงแข็งตัว (Rigid Forms) ได้แก่ เครื่องแก้ว (Glass Ware) เซรามิก (Ceramic) พลาสติกจำพวก Thermosetting ขวดพลาสติก ส่วนมากเป็นพลาสติกฉีด เครื่องปั้นดินเผา ไม้ และโลหะ มีคุณสมบัติแข็งแรงทนทานเอื้ออำนวยต่อการใช้งาน และป้องกันผลิตภัณฑ์จากสภาพแวดล้อมภายนอกได้ดี

3.2) บรรจุภัณฑ์ประเภทรูปทรงกึ่งแข็งตัว (Semi Rigid Forms) ได้แก่ บรรจุภัณฑ์ที่ทำจากพลาสติกอ่อน กระดาษแข็งและอะลูมิเนียมบาง คุณสมบัติทั้งด้านราคา น้ำหนัก และการป้องกันผลิตภัณฑ์จะอยู่ในระดับปานกลาง

3.3) บรรจุภัณฑ์ประเภทรูปทรงยืดหยุ่น (Flexible Forms) ได้แก่ บรรจุภัณฑ์ที่ทำจากวัสดุอ่อนตัว มีลักษณะเป็นแผ่นบาง ได้รับความนิยมนสูงมาก เนื่องจากมีราคาถูก หากใช้ในปริมาณมาก และระยะเวลาสั้น น้ำหนักน้อย มีรูปแบบ และโครงสร้างมากมาย

4) แบ่งตามวัสดุบรรจุภัณฑ์ที่ใช้

การจัดแบ่งและเรียกชื่อบรรจุภัณฑ์ในทรรศนะของผู้ออกแบบ ผู้ผลิต หรือนักการตลาด จะแตกต่างกันออกไป บรรจุภัณฑ์แต่ละประเภทที่ตั้งอยู่ภายใต้วัตถุประสงค์หลักใหญ่ที่คล้ายกันคือ เพื่อป้องกันผลิตภัณฑ์ เพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และเพื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์

2.4.4 องค์ประกอบของการออกแบบบรรจุภัณฑ์

องค์ประกอบที่ออกแบบไว้บนบรรจุภัณฑ์ เป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกซื้อสินค้านั้น รายละเอียด หรือส่วนประกอบบนบรรจุภัณฑ์จะแสดงออกถึงจิตสำนึกของผู้ผลิตสินค้าและสถานะของบรรจุภัณฑ์ สามารถขยับเป็นสื่อโฆษณาระยะยาว ส่วนองค์ประกอบที่สำคัญบนบรรจุภัณฑ์อย่างน้อยที่สุดควรมีดังนี้ (สุกฤตา หิรัณยชวลิต, 2552)

- 1) ชื่อสินค้า
- 2) ตราสินค้า
- 3) สัญลักษณ์ทางการค้า
- 4) รายละเอียดของสินค้า
- 5) รายละเอียดส่งเสริมการขาย
- 6) รูปภาพ

- 7) ส่วนประกอบของสินค้า
- 8) ปริมาตรหรือปริมาณ
- 9) ชื่อผู้ผลิตและผู้จำหน่าย (ถ้ามี)

10) รายละเอียดตามข้อบังคับของกฎหมาย เช่น วันผลิต และวันหมดอายุ เป็นต้น หลังจากที่มีการเก็บข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วจึงเริ่มกระบวนการออกแบบด้วยการเปลี่ยนข้อมูลที่ได้รับมาเป็นกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์

2.4.5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อราคาของบรรจุภัณฑ์

ในกระบวนการสร้างสรรค์บรรจุภัณฑ์ มีองค์ประกอบที่เข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งส่งผลต่อราคาของการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ทั้งต่อราคารวมและราคาต่อหน่วย (สุกฤตา หิรัญยชวลิต, 2552) ดังนี้

- 1) ราคาต้นทุนของวัสดุบรรจุภัณฑ์
- 2) ราคาของกรรมวิธีการผลิตบรรจุภัณฑ์
- 3) ราคาของการเก็บรักษาและการขนส่ง
- 4) ราคาของเครื่องมือเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิตและบรรจุภัณฑ์
- 5) ราคาของการใช้แรงงานที่เกี่ยวข้อง

2.5.6 หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์

นอกเหนือจากองค์กรที่รับผิดชอบต่อพระราชบัญญัติทั้ง 4 ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ยังมีองค์กรทั้งส่วนของราชการ รัฐวิสาหกิจ และเอกชนที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับบรรจุภัณฑ์ สรุปได้ดังนี้

1) ส่วนอุตสาหกรรมการเกษตร สำนักงานพัฒนาอุตสาหกรรมรายสาขา กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษา วิเคราะห์และวิจัยข้อมูลทางเทคโนโลยี เศรษฐศาสตร์ อุตสาหกรรมการเกษตร เน้นการแปรรูป ผลิต ภัณฑ์จากพืชเพื่อกำหนดและพัฒนาความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ตามภาวะการณ์ตลาด ประสานงานจัดหาผู้ชำนาญการ เฉพาะด้านเพื่อฝึกอบรมสัมมนาและให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อการแก้ไขปัญหา และปรับปรุงเทคนิคการผลิต ตลอดจนการให้บริการ ข้อมูลข่าว สารอุตสาหกรรม และข้อมูลที่เกี่ยวข้องแก่สถานประกอบการ ผลิตบุคลากร ในระดับต่าง ๆ ในสถานประกอบการ

2) ส่วนบรรจุภัณฑ์ สำนักพัฒนาอุตสาหกรรมสนับสนุน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม มีหน้าที่ให้บริการแนะนำ ส่งเสริมและพัฒนาบรรจุภัณฑ์แก่ผู้ประกอบการ กลุ่มบุคคล และบุคคลทั่วไปที่ให้ความสนใจในอุตสาหกรรมบรรจุภัณฑ์ ทั้งทางด้านวิชาการ ด้านเทคโนโลยีการออกแบบและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยวิธีการต่าง ๆ ทั้งการฝึกอบรม สัมมนา นิทรรศการ และการจัดประกวด

3) ศูนย์บริการการออกแบบ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมการส่งออก ประเทศไทยได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาตัวสินค้ารัฐบาลไทยได้เห็นความสำคัญข้อนี้จึงได้จัดตั้งศูนย์กลางบริการการออกแบบ เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ.2533 เพื่อมุ่งพัฒนาการออกแบบสินค้า ส่งออกสำคัญ 4 ชนิด คือ เครื่องหนัง อัญมณี ผลิตภัณฑ์พลาสติก และของเด็กเล่น

- 4) ศูนย์การบรรจุหีบห่อไทย สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย
- 5) สถาบันค้นคว้าและวิจัยผลิตภัณฑ์อาหาร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

นอกจากองค์กรของรัฐทั้ง 5 แล้ว ตามมหาวิทยาลัยของรัฐที่มีการเปิดสอนวิชาทางด้านบรรณารักษ์ และเทคโนโลยีทางการอาหาร อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ ที่สามารถให้คำปรึกษา ทดสอบพร้อมทั้งให้คำแนะนำต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบรรณารักษ์อาหารได้

2.5 หลักการออกแบบกราฟิก

เบอร์รีแมน กล่าวว่า รากฐานทางด้านเทคนิค ความคิด และพื้นฐานทางทัศนศาสตร์เป็นสิ่งสำคัญยิ่งไม่ว่าจะฐานะผู้วิพากษ์วิจารณ์หรือผู้สร้างสรรค์ผลงานออกแบบโดยตรง พื้นฐานการออกแบบที่ดีจะช่วยให้นักออกแบบสามารถพัฒนาการแก้ปัญหาบนพื้นฐานของประสบการณ์และชั้นเชิงทางด้านนี้ได้

การออกแบบจะต้องตอบสนองความจำเป็นของมนุษย์ การแสดงออกของงานออกแบบจะต้องสร้างให้ปรากฏได้หรือตรวจสอบได้

การออกแบบกระตุ้นการสื่อสาร เป็นการช่วยให้บุคคลจำนวนมากขึ้น มีความเข้าใจสื่อที่เสนอ การออกแบบช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่กว้างและเร็ว

การออกแบบกราฟิกเป็นการออกแบบเพื่อให้อ่าน เช่น ออกแบบหนังสือ นิตยสาร โฆษณา บรรณารักษ์ ป้าย ภาพยนตร์ โทรทัศน์ โปสเตอร์ แผ่นพับ นิทรรศการ เป็นต้น

งานกราฟิกเป็นส่วนสำคัญที่มีบทบาทยิ่งต่อการออกแบบและกระบวนการผลิตสื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อที่ต้องการการสัมผัสรับรู้ด้วยตา ได้แก่ หนังสือ นิตยสาร วารสาร แผ่นป้ายบรรณารักษ์ แผ่นพับ แผ่นปลิว โทรทัศน์ โฆษณา ภาพยนตร์ ฯลฯ นักออกแบบจะใช้วิธีการทางศิลปะและวิธีการทางการออกแบบร่วมกันสร้างรูปแบบสื่อ เพื่อให้เกิดศักยภาพสูงสุดในการที่จะเป็นตัวกลางในการสื่อความหมายระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร วิธีการออกแบบและวิธีแก้ปัญหาการออกแบบ โดยการนำเอารูปภาพประกอบ ภาพถ่าย สัญลักษณ์ รูปแบบ ขนาดตัวอักษร มาจัดวางเพื่อให้เกิดการนำเสนอข้อมูลอย่างชัดเจน เกิดผลดีต่อกระบวนการสื่อความหมาย

2.5.1 ความหมายและความสำคัญของการออกแบบกราฟิก

เป็นลักษณะของการออกแบบพื้นผิว 2 มิติ เพื่อเป็นสื่อกลางสำหรับถ่ายทอดข้อความความรู้สึกนึกคิด และอารมณ์ จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง เพื่อให้เข้าใจและรู้เรื่องโดยใช้ประสาทตาในการรับรู้เป็นส่วนใหญ่ งานกราฟิกมีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของเราเป็นอย่างมาก สิ่งที่เรามองเห็นด้วยตาจะโน้มน้าวจิตใจได้ดีกว่าการรับรู้ประเภทอื่น งานกราฟิกที่ดีต้องขึ้นอยู่กับการออกแบบที่ดีด้วย นับตั้งแต่หลักการเบื้องต้นของศิลปะ รวมถึงการเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่นำมาใช้ในการผลิตตัวสื่อกาฟิก นอกจากนี้ยังต้องมีความรู้ในเรื่องเทคโนโลยีใหม่ๆ ซึ่งจะสามารถนำมาใช้ในการออกแบบกราฟิกด้วย เพื่อที่จะสามารถพัฒนางานออกแบบให้ทันยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

คุณค่าของงานกราฟิก งานกราฟิกขึ้นที่ดีจะทำให้เห็นถึงความคิดในการออกแบบเป็นเลิศ จะมีอิทธิพลโดยตรงที่จะโน้มน้าวผู้รับข้อมูลให้เกิดความสนใจและยอมรับ และในขณะเดียวกันก็ยังแสดงถึง

1) เป็นสื่อกลางในการสื่อความหมายให้เกิดความเข้าใจตรงกัน จากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งได้อย่างถูกต้องและชัดเจน

2) สามารถทำหน้าที่เป็นสื่อ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เกิดการศึกษาต่อกับกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดี

- 3) ช่วยทำให้เกิดความน่าสนใจ ประทับใจ และน่าเชื่อถือแก่ผู้พบเห็น
- 4) ช่วยให้เกิดการกระตุ้นทางความคิด และการตัดสินใจอย่างรวดเร็ว
- 5) ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
- 6) ทำให้ผู้พบเห็นเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทั้งทางด้านการกระทำและความคิด

ความสำคัญของการออกแบบงานกราฟิก

1) การออกแบบที่ดีทำให้ข้อมูลที่กระจัดกระจายมีระเบียบมากขึ้น ก่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนและถูกต้อง

- 2) ช่วยให้ระบบการถ่ายทอดข้อมูลเป็นไปอย่างรวดเร็วและชัดเจน
- 3) ช่วยสร้างสรรค์สัญลักษณ์ทางสังคม เพื่อการสื่อความหมายร่วมกัน
- 4) ช่วยพัฒนาระบบการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- 5) ช่วยให้เกิดจินตภาพ เกิดมีแนวคิดสิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอๆ
- 6) ส่งเสริมให้เกิดค่านิยมทางความงาม
- 7) ส่งเสริมความก้าวหน้าทางธุรกิจและการพัฒนาประเทศ
- 8) ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

2.5.2 องค์ประกอบของกราฟิก

1) จุด เป็นส่วนประกอบที่เล็กที่สุด เป็นพื้นฐานเบื้องต้นของส่วนประกอบต่างๆ โดยอาจเรียงเป็นเส้นหรือรวมเป็นภาพ

2) เส้น เป็นส่วนประกอบของจุดหลายๆ จุดต่อเนื่องกันจนกลายเป็นเส้น อาจเป็นเส้นตรง เส้นโค้งก็ได้ รวมถึงสิ่งอื่นๆ ที่มีลักษณะเป็นแนวเส้น

3) รูปร่าง เมื่อนำเส้นมาบรรจบกันจะเป็นภาพรูปร่างมีลักษณะเป็น 2 มิติ คือ กว้าง และยาว ซึ่งมีลักษณะ เช่น รูปสี่เหลี่ยม รูปสามเหลี่ยม รูปกลม รูปหลายเหลี่ยม รูปอิสระไม่แน่นอน

4) รูปทรง เป็นลักษณะของรูป 3 มิติ ซึ่งนอกจากจะมีความกว้างความยาวแล้ว ยังเพิ่มความหนาขึ้นอีกด้วย ทำให้เราทราบถึงรูปร่างสัดส่วนของวัตถุต่างๆ ได้

5) แสงและเงา เราสามารถเห็นวัตถุต่างๆ ได้ก็ต่อเมื่อมีแสงไปกระทบวัตถุนั้น แล้วแสงจากวัตถุนั้นสะท้อนเข้าตาเรา จึงทำให้เราเห็นภาพขึ้น ส่วนเงานั้นจะทำให้เราเห็นภาพนั้นเด่นขึ้น หรือเห็นรายละเอียดชัดเจนขึ้นว่าวัตถุนั้นมีรูปร่างเป็นอย่างไร

6) สี มีอิทธิพลอย่างมากต่อมนุษย์เรา สีที่ปรากฏนั้นอาจเกิดจากการมองเห็นของสายตาจากการที่แสงส่องมากระทบวัตถุ เกิดจากสีที่มีอยู่ในตัวของวัตถุเอง เราอาจแยกสีเป็น 2 ประเภท คือ

6.1) สีที่เกิดจากธรรมชาติ เช่น สีของใบไม้ ดอกไม้ ท้องฟ้า สีผิว และอื่นๆ อีกมากมาย

6.2) สีที่เกิดจากการผลิตขึ้นมาโดยมนุษย์ อาจให้สีเหมือนธรรมชาติหรือสร้างขึ้นใหม่ก็ได้

7) ลักษณะพื้นผิว ในการออกแบบกราฟิก พื้นผิวมี 2 ลักษณะคือ

7.1) พื้นผิวที่สามารถสัมผัสได้ อาจเรียบหรือขรุขระ

7.2) พื้นผิวที่สื่อออกมาด้วยลายเส้น หรือวิธีการใดๆ ทางกราฟิก

8) สัดส่วน สัดส่วนทั้งในส่วนของวัตถุ และความเหมาะสมระหว่างวัตถุและบริเวณภาพ ซึ่งเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับเรื่องขนาด ปริมาณ และบริเวณว่าง จะต้องพิจารณาให้ละเอียดไม่ควรละเลย ซึ่งจะมีผลต่อการสื่อความหมายได้

9) ทิศทาง เป็นการนำสายตา จูงใจ และแสดงความเคลื่อนไหว อาจแสดงด้วยเส้น ลูกศร สายตา การเดินทาง ถนน ฯลฯ

10) จังหวะ ลีลา การจัดวางเส้น รูปร่าง รูปทรงที่มีความต่อเนื่อง มีลีลาที่เคลื่อนไหวที่แสดง ความถี่หรือใกล้ชิด ความห่างหรือไกลกัน และอาจมีความพอเหมาะพอดีที่เรียกว่า “ลงตัว”

11) บริเวณว่าง ควรจะคำนึงถึงและใช้ให้ถูกต้อง มิเช่นนั้นแล้วจะมีผลต่อการสื่อความหมายให้ผิดพลาดคลาดเคลื่อนได้ การใช้บริเวณว่างที่เหมาะสมจะทำให้ได้ภาพชัดเจน ง่ายต่อการรับรู้และเข้าใจรวมไปถึงความงามอีกด้วย

12) ระยะของภาพ สายตาของมนุษย์เราจะมองเห็นภาพที่อยู่ใกล้ชัดเจนนที่สุด และมองเห็นภาพที่อยู่ไกลเลือนราง ให้รายละเอียดไม่ชัดเจน การรับรู้ของสายตาและการถ่ายทอดเพื่อสื่อความหมายในเรื่องระยะของภาพนี้ ทำให้เกิดความถูกต้อง สมจริง บอกได้ถึงขนาด สัดส่วน ระยะทาง ความลึก ฯลฯ

2.5.3 การสร้างงานออกแบบกราฟิก

องค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยทำให้งานกราฟิกมีความโดดเด่นน่าสนใจ นักออกแบบจึงใช้หลักและวิธีการทางศิลปะเป็นแนวทางในการออกแบบ โดยพิจารณาดังนี้

1) รูปแบบตัวอักษรและขนาด

การสร้างรูปแบบตัวอักษรให้มีรูปแบบแปลกตา สวยงามจะช่วยเร่งเร้าความรู้สึกตอบสนองได้เป็นอย่างดี โดยเน้นความชัดเจนสวยงาม สอดคล้องกับจุดประสงค์ สำหรับข้อความนำเรื่องและข้อความรายละเอียด นอกจากนั้นขนาดของตัวอักษรก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ขนาดของตัวอักษรทุกตัวบนชิ้นงานต้องมีความพอดี อ่านได้ง่าย สื่อความหมายได้ดีไม่ต้องคิดมาก นอกจากนั้นแล้วการจัดวางรูปแบบข้อความที่ดีก็จะช่วยให้การสื่อความหมายเป็น ไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วย

2) การกำหนดระยะห่างและพื้นที่ว่าง

การจัดพื้นที่ว่างในการออกแบบกราฟิก มีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดระเบียบของข้อมูล ช่วยเน้นความเป็นระเบียบและความชัดเจน ระยะห่างหรือพื้นที่ว่างจะช่วยพักสายตาในการอ่าน ทำให้ดูสบายตา สร้างจังหวะลีลาขององค์ประกอบภาพให้เหมาะสมและสวยงาม

3) การกำหนดสี

สีมีบทบาทอย่างมากที่ช่วยเน้นความชัดเจน ทำให้สะดุดตา สร้างสรรค์ความสวยงาม การกำหนดสีใดๆ ขึ้นอยู่กับประเภทของงานนั้นๆ ข้อสำคัญที่ควรคำนึงถึงคือ สีบนตัวภาพ พื้นภาพและตัวอักษร ต้องมีความโดดเด่น ชัดเจน เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งมีความชอบที่แตกต่างกัน นักออกแบบจะพยายามใช้สีเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์มากที่สุด

4) การจัดวางตำแหน่ง

เป็นการจัดวางโครงสร้างทั้งหมดที่จะกำหนดตำแหน่งขนาดของภาพประกอบ ตำแหน่งของข้อความทั้งหมด และส่วนประกอบอื่นๆที่ปรากฏ ซึ่งต้องคำนึงถึงจุดเด่นที่ควรเน้น ความสมดุลต่างๆ ความสบายตาในการมอง นักออกแบบต้องให้ความสำคัญต่อทุกๆส่วนที่ปรากฏบนชิ้นงานเท่ากันทั้งหมด ความพอเหมาะพอดีช่วยให้งานออกแบบมีความน่าเชื่อถือและน่าสนใจ

การจัดองค์ประกอบของงานกราฟิก

1) จัดให้เป็นเอกภาพ ในที่นี้หมายถึง สิ่งที่จะช่วยทำให้ชิ้นงานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งต้องขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์นั้น ๆ ความเป็นเอกภาพจะครอบคลุมถึงเรื่องของความคิดและการออกแบบ

2) ความสมดุล ในงานกราฟิกเป็นเรื่องของความงาม ความน่าสนใจ เป็นการจัดสมดุลกันทั้งในด้านรูปแบบและสี มีอยู่ 2 ลักษณะที่สำคัญ คือ

2.1) ความสมดุลในรูปทรงหรือความเหมือนกันทั้ง 2 ด้าน คือเมื่อมองดูภาพแล้วเห็นได้ทันทีว่าภาพที่ปรากฏนั้นเท่ากัน ลักษณะภาพแบบนี้จะทำให้ความรู้สึกที่มั่นคง เป็นทางการ แต่อาจทำให้น่าเบื่อได้ง่าย

2.2) ความสมดุลในความรู้สึก หรือความสมดุลที่สองข้างไม่เหมือนกัน เป็นความแตกต่างกันทั้งในด้านรูปแบบ สี หรือพื้นผิว แต่เมื่อมองดูโดยรวม จะเห็นว่าเท่ากัน ไม่เอนเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง ความสมดุลในลักษณะนี้ ทำให้เกิดความรู้สึกเคลื่อนไหว แปรเปลี่ยน ไม่เป็นทางการ และไม่น่าเบื่อ

3) การจัดให้มีจุดสนใจ ภายในเนื้อหาที่จำกัดจะต้องมีการเน้น การเน้นจะเป็น ณ จุดใดจุดหนึ่งที่เห็นว่ามีค่าสำคัญ อาจทำได้ด้วยภาพหรือข้อความก็ได้ โดยมีหลักว่า “ความคิดเดียวและจุดสนใจเดียว” การ มีหลายความคิด หรือมีจุดสนใจหลายจุด จะทำให้การออกแบบเกิดความล้มเหลว เพราะหากจุดเด่นชัดไม่ได้ ภาพรวมจะไม่ชัดเจน ขาดเอกลักษณ์ของความเป็นผู้นำในตัวชิ้นงาน

2.5.4 การออกแบบตราสัญลักษณ์

2.6 ทฤษฎีภาพลักษณ์

ภาพลักษณ์ หมายถึง ภาพของสิ่งต่างๆ หรือความคิดรวบยอดที่วาดขึ้นในความคิด (Image is a picture formed in the mind) ภาพที่เกิดขึ้นในจิตใจของบุคคลตามความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อองค์การ สถาบัน บุคคลหรือการดำเนินงาน ภาพที่เกิดขึ้นในจิตใจนี้อาจจะเป็นผลมาจากการได้รับประสบการณ์ทางตรง (Direct experience) หรือประสบการณ์ทางอ้อม (Indirect experience) ที่บุคคลนั้นรับรู้มา

นอกจากนี้ นักวิชาการทางด้านการประชาสัมพันธ์ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า ภาพลักษณ์ไว้อย่างหลากหลาย อาทิ

1) คล็อดด์ โรบินสัน และวอลเทอร์ บาร์โลว์ (Claude Robinson and Walter Barlow, 1959) ให้คำจำกัดความไว้ว่า ภาพลักษณ์ หมายถึง ภาพที่เกิดขึ้นในจิตใจของบุคคลที่มีความรู้สึกนึกคิดต่อองค์การ สถาบัน และภาพในใจนั้นๆ อาจจะมาจากการประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ทางอ้อม

2) ฟิลิป คอทเลอร์ (Philip Kotler, 1996) นักวิชาการด้านการตลาดที่มีชื่อเสียงอธิบายถึงภาพลักษณ์ ว่าเป็นองค์รวมของความเชื่อ ความคิด และความประทับใจที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งทัศนคติและการกระทำใดๆ ที่คนเรามีต่อสิ่งนั้น จะมีความเกี่ยวข้องอย่างยิ่งกับภาพลักษณ์ของสิ่งนั้นๆ

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เจนยุทธ ศรีหิรัญ (2560) ได้ทำงานวิจัยเรื่อง การออกแบบอัตลักษณ์บนบรรจุภัณฑ์สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ดูแลเส้นผมสมุนไพรไทย บ้านนาชุม จังหวัดพิษณุโลก งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ดูแลเส้นผมสมุนไพรไทย 2) เพื่อออกแบบอัตลักษณ์บนบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ดูแลเส้นผมสมุนไพรไทย และ 3) เพื่อประเมินการรับรู้และความพึงพอใจของผู้ผลิต กลุ่มผู้บริโภค และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านบรรจุภัณฑ์ที่มีต่อรูปแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ดูแลเส้นผมสมุนไพรไทยที่ผู้วิจัยออกแบบขึ้นใหม่ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 104 คน ร่วมกับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างและแบบสอบถาม ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า แชมพูและครีมนวดผมสมุนไพรในแต่ละสูตรยังไม่มีบรรจุภัณฑ์เพื่อจัดจำหน่ายที่เหมาะสม จึงได้ดำเนินการออกแบบบรรจุภัณฑ์โดยโครงสร้างเป็นขวดพลาสติกใสทำจากวัสดุพอลิเอทิลีนเทเรฟทาเลต ฝาปิดเป็นแบบหัวปั๊ม ขนาดบรรจุ 250 มิลลิลิตร แนวคิดในการออกแบบลวดลายกราฟิกได้มาจากผ้าทอลายดอกป๊อปซึ่งเป็นผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดพิษณุโลก โดยนำลวดลายนี้มาออกแบบใหม่ให้เป็นพื้นหลังของฉลาก และใช้ดอกป๊อปซึ่งเป็นดอกไม้ของต้นไม้ประจำจังหวัดพิษณุโลกมาผสมผสานกับภาพประกอบที่แสดงถึงส่วนผสมหลักของสมุนไพรที่อยู่ในแชมพูและครีมนวดผม โดยออกแบบให้ดูทันสมัยและบ่งบอกความเป็นตัวตนของจังหวัดพิษณุโลก การใช้สีส้มของหัวปั๊ม พื้นหลังและตัวอักษรต้องการสื่อถึงผลิตภัณฑ์ผลการประเมินการรับรู้ของกลุ่มเป้าหมายอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.04) (S.D=0.75) และผลของการประเมินความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.07) (S.D=0.74) งานวิจัยครั้งต่อไปควรมีการออกแบบโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ใหม่ให้มีรูปทรงที่มีอัตลักษณ์ของจังหวัดพิษณุโลกร่วมกับการออกแบบหัวปั๊มใหม่ให้มีความสะดวกต่อการใช้งานมากขึ้น

อิษฏ์ รานอก และนฤพล กวานห้อง (2559) ได้ทำงานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์สบู่สมุนไพรบ้านโรงช้าง จังหวัดสิงห์บุรี งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบบรรจุภัณฑ์สบู่สมุนไพรบ้านโรงช้างขนาดบรรจุ 1 ก้อน และ ขนาดบรรจุ 4 ก้อน ออกแบบตราสัญลักษณ์บนบรรจุภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์เพื่อการขนส่ง 1 รูปแบบ และ สื่อประชาสัมพันธ์ป้ายไวเนล แผ่นพับ นามบัตร การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ประชาชนทั่วไปในเขตอำเภอเมืองจังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 100 คน ผู้เชี่ยวชาญและเจ้าของกิจการ จำนวน 5 คน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป แบบสอบถามเกี่ยวกับโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ แบบสอบถามเกี่ยวกับตราสัญลักษณ์ แบบสอบถามเกี่ยวกับกราฟิกบน บรรจุภัณฑ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และนำเสนอในรูปแบบตารางและความเรียง จากผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างบรรจุภัณฑ์ที่แข็งแรงสวยงามสำหรับสบู่ สบู่สมุนไพรบ้านโรงช้าง ที่ผู้เชี่ยวชาญเลือกมากที่สุด ได้แก่ รูปแบบที่ 9 ตราสัญลักษณ์สำหรับสบู่สมุนไพรบ้านโรงช้าง ที่มีจุดเด่น

และน่าจดจำ ผู้เชี่ยวชาญเลือกมากที่สุดได้แก่ รูปแบบที่ 3 รูปแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ ที่โดดเด่น มีสีที่สื่อถึงผลิตภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี และมีความน่าสนใจสำหรับสบู่สมุนไพรบ้านโรงช้าง ที่ผู้เชี่ยวชาญเลือกมากที่สุดได้แก่รูปแบบที่ 10 และ รูปแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อการขนส่งที่มีรูปแบบเหมาะสมกับการขนส่ง ที่ผู้เชี่ยวชาญเลือกมากที่สุดได้แก่ รูปแบบที่ 7

ธนสร จำปาถัน และคณะ (มปป.) ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์สมุนไพรเด่นของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงสวนศรียา ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์สมุนไพรเด่น โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) และเพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภค ที่มีต่อบรรจุภัณฑ์สมุนไพรเด่น ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง สวนศรียา ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริโภค จำนวน 150 ราย ผลการศึกษาคุณภาพบรรจุภัณฑ์ที่ผู้วิจัยพัฒนา พบว่าคุณภาพด้านเนื้อหา มีความเหมาะสม (IOC = 0.95) ด้านการออกแบบ มีความเหมาะสม (IOC = 0.82) ข้อมูลทั่วไปของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงสวนศรียา พบว่าเป็นเพศหญิงร้อยละ 60 มีอายุระหว่าง 36-45 ปี ร้อยละ 40 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 29.3 อาชีพรับราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 32.7 มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 25,000 บาท ร้อยละ 26 ไม่ทราบหรือรู้จักผลิตภัณฑ์มาก่อนร้อยละ 77.3 และไม่เคยซื้อผลิตภัณฑ์มาก่อน ร้อยละ 87.3 ผู้บริโภค มีความพึงพอใจโดยรวมต่อบรรจุภัณฑ์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.99) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านคุณภาพบรรจุภัณฑ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.01) ด้านประสิทธิภาพของบรรจุภัณฑ์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.98) ซึ่งมีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ มีค่าเฉลี่ย 3.51 ขึ้นไป

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี